

Vsi ovitki ostanejo
Spedizione in abbonamento postale — Poština plačana v gotovini

V R T E C

Štev. 1-2

September-oktober
1942/43-XXI

Letnik 73

Vsebina

Sonce v jutru (<i>Janko Samec</i>)	1
Naš dom (<i>Zdravko Ocvirk</i>)	1
Sedem Bernardkovih (<i>Winkler Venceslav</i>)	2
Tihotapec (<i>Ksaver Meško</i>)	6
Oramaní (<i>Jan. Langerholc</i>)	9
Jesen prihaja . . . (<i>Janko Samec</i>)	12
Lov (<i>Radislav Rudan</i>)	13
Začarani vrt (<i>Sonja Sever</i>)	13
Krompir in krompirjevci (<i>Mirko Kunčič</i>)	17
Janezkove domače naloge	18
Veliki vlak (<i>Winkler Venceslav</i>)	19
Naša pošta	20
Zanke in nastave	(na ovitku)
Naslovno sliko in vinjete izvršil ing. arh. B. Kobe	

VRTEC

LETNIK 73

UREDIL

FR. LOČNIŠKAR

V LJUBLJANI 1942/43-XXI

Izdala in tiskala Ljudska tiskarna v Ljubljani

Zanjo odgovarja Jože Kramarič

III 528.137 f

Kazalo

Pesmi			
Belokranjska: Sova	47	Šola	137
Darina, s.: Legenda o roži krizan- temi	26	Samotar Janez: V novo leto . . .	53
Debeljak Anton: Zvončki	125	Za svečnico	69
Popevčica za vorčanje	129	Marčeva	85
Dodič Ivan: Sveti Trije kralji	67	April	101
Vrtnica	115	Maj	117
Kunčič Mirko: Stari gobár	28	Junij	153
Čatež	51	Sever Fr.: Pred jaslicami	45
Maksimov: Setev in žetev	21	Jutranja ptičkova pesem	69
Jurček v šoli	51	Pomladanska	97
Gruden	57	V maju	117
Tepežnica	43	Winkler Venceslav: Veliki vlak . .	19
Sveti Trije kralji	62		
Pustna	85	Povesti, pravljice in pripovedke	
Na cvetno nedeljo	101	Beličič Vinko: Zgodba o štruci . . .	110
Mauser Karel: Mrtve matere	21	Dodič Janez: Telebani in sir	47
Spomladi	109	Fatur Lea: Solze sirot odpirajo za- klade zemlje	126
Ocvirk Zdravko: Naš dom	1	Gaspari Tone: Zimska noč	77
Svetemu Miklavžu	57	Golar Cvetko: Kmet, ki je vse vedel	29
Spet je pomlad	105	Kako je hlapec potegnil vruga . . .	95
Pogovor s soncem	121	Kraljevič in čarovnica	141
Drejčkova smola	153	Hafner Krista: Murenček goslač . . .	159
Rudan Radislav: Lov	15	Ibi: Prva bolečina	124
Bibina uspavanka	29	Kmet Jan.: Zakaj kokoš vedno br- ska	81
Vprašanja	50	Janezkovi zajčki	90
Trate	53	Čmrlj in čebelica	112
Samec Janko: Sonce v jutru	1	Krivec Jože: Pastirji	26
Jesen prihaja	12	Kunčič Mirko: Krompir in krom- pirjevci	17
Dom	57	Langerholc Jan.: Oramaní	9
Božična	44	Lovrenčič Nina: Palček	57, 74
Zima	53	Matičič Ivan: Po pirhe sta šla . . .	105
Ptička	57	Mauser Karel: Učiteljica	137
Prvo pismo	65	Meško Ksaver: Tihotapec	6
Vsakdanje srečanje	69	Plestenjak Jan: Majniške muhe . . .	121
Punčka	77	Rágovski V. R.: Pobožnosti plačilo . .	65
Godovni sonet	85	Sever Sonja: Začarani vrt	13
Mati in dete	94	Š. Fr.: Znati je treba (Belokranjska)	51
Velikonočni zvon	101	Dvakrat dobro	130
Zemlja in kmet	117		
Slovenski knjigi	135		

Tine: Kmet in cigan	54	Smešnice	50, 81, 89, 93
Gostilničar in cigan	94	Krpè: Krištof Kolomb	65
Tomažič Jože: Siromaček trde gla-		L. Rajko: O potresih	80
ve	45	S. C.: Iz učenega sveta	151
Winkler Venceslav: Sedem Ber-		Tibetski reki	73
nardkovih 2, 22, 38, 54, 70,		Ob koncu leta	144
86, 102, 118, 154		Listnica uredništva	68, 84
***: Janezkove domače naloge	18,	Uganke in reševalci ugank . . na ovitkih	
32, 48, 66, 82, 98, 115, 127, 145		Slikarji: Gaspari Oton, Godec Fr., Kveder	
		Pavle, Podrekar Fr., Sedej M., Smrekar	
		H., Vogelnik Marija.	
		Naslovno sliko in vinjete izvršil ing. arh.	
		B. Kobe.	

Razno

Naša pošta	20, 56, 52, 68, 84,
	100, 116, 132, na ovitku

VRTEC

Št. 1-2 1942/43-XXI Letnik 73

»Vrtec« izhaja mesečno. Letna naročnina je za skupna naročila 20 lir, za posamezne naslove pa 25 lir. Posamezne številke so po 2 liri 50 c. List izdaja in tiska Ljudska tiskarna v Ljubljani. Zanj odgovarja Jože Kramarič. — Glavni in odgovorni urednik Fr. Ločniškar v Ljubljani, Ulica 3. maja št. 10. — Sklep uredništva je peti dan v mesecu. — Uprava »Vrtca« je v Ljubljani, Kopitarjeva ulica št. 2 (H. Ničman).

Janko Samec

Sonce v jutru

*Otroci moji, vi cvetoča greda,
ki sem gojil skrbno jo dolga leta
z ljubeznijo učitelja — očeta,
ta pesem moja zadnja bo beseda!*

*Življenje naše ni učena veda,
ki nam na zemlji tej že raj obeta!
Življenje je skrivnost srca presveta,
čeprav morda se tega ne zaveda.*

*In trdi res njegovi so zakoni,
ki nam jih v njem usode roka piše:
»Veruj in delaj! Ali v reki utoni!«*

*Čim bolj stremel boš z močno voljo više,
tem bolj boš s srcem, ki nikdar ne kloni,
podoben soncu v jutru iznad hiše!*

Zdravko Ocvirk

Naš dom

Tu pri nas je res lepo:
travnik ves zelen in v cvetju,
čisto kot kristal nebo,
dom naš v senčnatem zavetju.

Potok se za hišo vije,
kot srebrn pas čez polje,
v bližnjem gozdu melodije
poje ptiček dobre volje.

Lep, prijazen naš je dom,
rad, prav rad imam ga,
tudi če bogat kdaj bom,
nikdar ne prodam ga.

1.

»Tako, zdaj smo pa sami,« je rekel oče Bernardek. Pokrižal se je še enkrat, nato je potlačil na glavo oguljeno kučmo in potegnil z rokavom preko obraza, kakor bi hotel obrisati solze. Segel je z rokama v levo in desno in potegnil k sebi najmlajša dva, Mihca in Andrejčka. Ostalih pet se je obrnilo in so šli sami od sebe. Bil je pust dan, megla se je vlekla od reke in čeprav je bila zmrzal že docela popustila, ni bilo nikjer ljudi. Pogreb je bil skromen in tih. Pokopali so mater in razen devetletnega Francka ni nobeden jokal. Prizanesljivo so opazovali ljudi in obrede, le ozka jama jih je mučila. Kako le more spati v njej človek, ki se je doslej vsako jutro oziral po širokem polju? Bledi in tresoči se od neprespance noči in mraza so strmeli vanjo.

»Tako, zdaj smo pa sami,« je ponovil oče. Ko so prišli s pokopališča na cesto, je spustil najmlajša dva, zaostala sta, kakor da sta se pogreznila v samosvoje misli, capljala sta za ostalimi petimi. In so šli skozi vas: spredaj oče, droban in upognjen, kakor da ga od vseh strani tišči tovor, in zadaj sedem sinov, drug za glavo večji od drugega, od dvanajstletnega Toneta do štiriletnega Andrejčka. Zadnja dva sta se zibala, kot da ne mislita na nič težkega, kakor da ne razumeta dobro, čemu so šli na pokopališče. Nekaj časa so šli vsak zase, potem sta se prijela za roke in sople v dvoje čez klanec.

Lezli so mimo samotnih hiš in zavili po stezi v breg. Med skalami je čepela koča, nihče ni vedel, kdaj in kako je zrasla. Nekoliko je visela in nad vrati se je majal neroden napis: Tomaž Bernardek, krojač. Drug za drugim so šli navkreber in vso pot so molčali. Že od nekdanj so bili tihi, malokdaj razigrane volje, danes so pa imeli toliko premišljevat. Bilo je dovolj v samotni, da so se lahko ozrli. Bernardek je sedel na klop in počakal, da sta prišla do njega Mihec in Andrejček. Zasopla sta se naslonila nanj in zastrmeli so v svet pod seboj.

Med venec gorá je bila legla dolina, na jugu odprta soncu. Čez hribe se pleto ceste, izpod njih bruhajo vode in se družijo v široko reko. Voda šumi vse dni enako, pada v globoki strugi čez sklade lahkega kamenja kakor čez jezove, peni se v brzicah, teče kot je tekla včeraj in pred leti. Ob bregovih pa čepi bajte in hiše, nekaj je mladostno belih, druge so ostarele in sanjajo ko šumeča voda. Na obeh straneh reke je bahato polje, v bregovih se pa bleščijo kraške skale. Tu, kjer se je svet najbolj stisnil, kmalu za Višavo, leži Brinje. K široki cesti, ki pleza čez klanec, je sedel kup hiš, nerodno ko zakasneli ptiči. Nič posebnega, dva ali trije grunti, kraj njih kramar Mihalko. Tem se pozna po hišah, da so bogatejši. Nekaj više, kjer se svet ulekne v najhujšo strmino, so bajtarji. Čepijo skoraj v hosti, kakor bi se hoteli skriti med redko smrečje. Najprej trije s kosom zemlje, revnim lazom in listnikom nekje sredi gozda: Martene, Ilvočan in Majk. Potem je pod cesto lesena koča beraške Maruše, nad cesto pa Bernardkovo kraljestvo s sedmimi fanti. In

potem više pod hosto Baliževa bajta, ki je edina krita z rdečo opeko in je skoraj gosposka. Mimo Bernardkove kočje vodi bližnjica skozi gozd, kamnitna pot, kakor bi šel po stopnicah. Okoli kočje raste nekaj grmovja, leščevje in dren in brinje in robidovje, svet visi in dva koraka širok kos vrta pred kočjo je ko cvetje na pustem kamenju. In to je vse. Pod breg se vidi naravnost do Mihalka, včasih pride debel in močan na prag in se smeje v hribovski svet, in kadar gredo mimo otroci, jih draži, naj se stepejo; kdor bo najhujši, bo dobil čokolado.

Potem je na oni strani Višava. Velika gosposka cerkev stoji na griču, poleg nje starinsko župnišče in zadaj so druge hiše, nekatere vsakdanje kmečke, druge bolj gosposke. Potem se svet razgrinja v široko polje, prepleteno z belimi potmi. In onstran polja so spet polja in vasi. Včasih je kateremu izmed Bernardkovih prišlo na misel, zakaj so se ustavili v tem kamnitnem svetu, ko je spodaj toliko širokega sveta. Bernardek je skomignil z rameni, potem pa pomislil. Nemara so bili prepozni, prišli so, ko je bilo že vse razdeljeno. Že velikokrat je slišal, kako so nekateri ljudje že ob stvarjenju zamudili pravo priliko in niso nikoli več pozneje dohiteli sreče. Zahvalijo naj ljubega Boga, da jim je dal kos takega razgleda in jutranjega sonca polno naročje. To je tudi nekaj vredno.

Otroci niso razumeli, zakaj se oče ob takih prilikah smeje. No, danes mu je smeh ugasnil, gotovo je mislil na kaj drugega in ne na lep razgled in na sonce. Ždel je na klopi, bil je še manjši in šibkejši ko navadno in objemal je najmlajša dva.

»Zdaj smo pa sami!« je vzdihnil že tretjič.

Takrat se je začelo za kočjo močno pohrkavanje in prej ko so osupli utegnili pogledati, se je prikazal izza ogla orožnik. Obraz se mu je smejal, ko da je prišel na prijazen obisk. Orožnik Peregrin je bil dobrovoljen možiček in se mu je videlo, kakor da je nekoč našel srečo. Znal je ubrati besedo in je govoril s starcem modrijansko in z otroki otročje, da so gledali za njim: Nič napačen človek ni to. Le s puško in kapo je zvezana postava in s postavo so včasih križi in težave.

»He, Bernardek, visoko živate, visoko. Taka pot, človek bi si zlomil vrat in potrl vse kosti.«

»Reveži smo, reveži, kaj pa hočemo,« je vzdihnil Bernardek in natihoma pomislil, kaj je orožnika prineslo na obisk. Saj ga že dolgo ni bilo, pač, lani se je nekaj jezil zaradi nekkih drv, ki da so zmanjkala zgoraj ob cesti. No, kaj mora biti prav on kriv? Zdaj se pa ni zgodilo nič takega. Drv si še ni napravljaj in za zajci ni oprezoval.

»Da, da, reveži, in zdaj ste še mater pokopali, tako, tako,«

je mrmral orožnik in gledal po otrocih, ki so preplašeni strmeli vanj. »Toliko vas je, kako boste pa poslej živeli, a?«

»Kakor je božja volja, gospod,« je vrtel Tomaž klobuk v roki.

»Samo z božjo voljo bo težko,« je godel možiček. »Nekoliko boste že morali pljuniti v roke.«

»Bomo že nekako prerinili skozi zimo,« je Bernardek povetil oči.

»Da, da, malo s stradežem, malo s kradežem. Pa gobe in drva in lesnike. Tisti široki Mihalko se bo pa spet pridušal, da vas je videl. In potem še postrvi. Ampak tam so čuvaji. Slišite, kaj pa kokoši?«

»Kokoši pa pri nas nimamo,« je dejal Tomaž nezaupno. »O kakšnih kokoših pa mislite?«

»O Mihalkovih. Koliko jih je že bilo? Menda deset ali enajst. Mislil je, da je bila lisica, pa je bil človek. Sam ga je videl, kako jo je ubral čez plot na to stran.«

»Jaz nič ne vem,« se je prestrašil Bernardek.

Orožnik se je nasmejal in se ozrl po otrocih. Gledali so začudeno, kakor da ne razumejo. Tonetu je planila kri v lice in uporno je zagodrnjal:

»Pri nas ne krademo!«

»He, he, korajzen fantiček!« se je nasmejal orožnik. »To bomo takoj videli. Kako je kaj, Marko?« je zaklical v breg.

Ozrli so se za njegovimi očmi in videli, da brede skozi grmovje mlad orožnik, smeje se in v roki drži nekaj kokošjih peres.

»Tam zgoraj je vse polno takega, tam v tistem grmovju,« je rekel neodločeno.

»Da, da, in tisto grmovje je Bernardkovo.«

»Vse polno drobovja in perja. Vsekakor je nekdo davil kokoši. In kdo bi to bil?«

»No, da!« se je orožnik ozrl po Tomažu. Naslonil se je na puško, obšel še enkrat z očmi nizko kočo in vseh sedem fantičkov, nato je skomignil z rameni. »To je skoraj popolnoma jasno. Najbolje, če se kar z Mihalkom pomenita. Ni slab, ta Mihalko, malo poprositi ga je treba. Recite pač, da je bila stiska, da je žena ležala, no, to je pač jasno, da od nečesa mora živeti.«

»Toda jaz nisem kradel!« je bruhtil Tomaž. »In če bi jih Polona jedla, bi še danes živele.«

»To je zdaj vseeno,« je skomignil stari orožnik in si obrisal brke. Izvlekel je beležnico in zapisal Tomaževo ime in hišno številko, Brinje 12. »Najbolje, da se kar z Mihalkom pomenita. Saj ni treba, da bi zaradi take malenkosti letali po sodišču. In ko ni bilo zaradi dobička. S sodiščem in z odvetniki, brrr, samo s temi ne imejte posla. Zašijejo vas, da vse življenje ne pozabite. Saj se lahko lepo po domače pomenimo.«

Vrgel je puško na ramo, zaklical otrokom, naj pustijo postrvi in zajce v miru in naj ne mečejo kamenja na avtomobile, nato je pomignil tovarišu, ki se je držal ves čas uradno strogo in čemerno ogledoval vrsto otrok, pozdravila sta in odropotala po kamenju na cesto.

»Toda mi nismo kradli!« je bruhtil Tone in z razpaljenimi očmi gledal očeta in brate.

»Mi nismo jedli kokoši!«

Oče je sedel sključen med njimi. Z rokama si je podpiral glavo. Tam spodaj po cesti sta stopala orožnika, šla sta resno in enakomerno, gotovo sta verjela. Vzdignil se je počasi in neodločeno pogledal po otrocih.

»Če nismo kradli, smo nedolžni. Toda kdo nam bo verjel? Že obesili so nedolžne, ne samo zaprli.«

Krenil je po bregu in razgrinjal pred seboj grmovje. Otroci so plezali za njim. Seveda, tu je bilo vse polno kokošjega perja in smrdečega

drobovja. Tomaž je potisnil klobuk nekam na teme, obraz se mu je zjasnil in zamrmral je:

»Kokoši so bile tu, kokoši, kradli pa nismo!«

Francek je pa povetil glavo in zasopel:

»Baliževi so jih, nihče drugi, zdaj pa gledajo skozi okno in se nam smejejo.«

»Jej, jej, ne sodite prezgodaj ljudi!« je jecljal Tomaž.

Skrivoma se je pa vendar ozrl po bregu. Nekoliko više je stala med grmovjem hiša z rdečo streho. V oknih so se razločili obrazi. Tomaž je štel in je spoznal vseh pet ljudi. Bila sta stara dva in trije otroci, dva fanta in dvanajstletno dekle. Povetil je spet glavo in iskal po zemlji. Prihajalo mu je na misel marsikaj, vendar se je odločil, da bo še vse previdno pretehtal.

»Tu ne bomo ničesar ukrenili,« je dejal naposled, »najbolje, da gremo v hišo.«

Počasi so odšli navzdol. Francek je še zagrozil s pestjo proti Baliževim. Tam mu je nekdo pokazal skozi okno osle.

»O prvi priliki ga prebunkam,« je sklenil. Verjel pa ni dosti, zakaj Baližev Henrik je bil velik in močan.

Tomaža je skrbelo še nekaj drugega. Zdaj se bo razneslo, da je tat, da krade in nihče več mu ne bo prinesel dela. Kako bodo živeli? Tomaž Bernardek je bil prišel od nekod s hribov. Od mladih dni je bil vaju skromnega življenja. S srečo se nista razumela kaj prida. Zato je postal plašen in nezaupen. Hodil je nekaj časa po svetu, potem se je priženil na Brinje. Šival je in veroval, da bo zmeraj tako. Včasih je pogledal v kozarec in pripel domov. Medtem je dorasel njegov prvi učenec Krtina in je začel sam šivati. Ko je to videl, je postal še brezbriznejši, živel je tjavdan brez posebnih želj in brez kakega velikega upanja.

Zlezli so drug za drugim v kočjo in se ustavili pred mrzlim ognjiščem. Bernardek je pogledal po lačnih obrazih, segel z roko v lase in vzdihnil:

»Saj smo snoči skuhali nekaj fižola, ne?«

Tone je prikimal. Prinesel ga je iz omare in položil skledo na mizo. V predalu je poiskal žlice. Vabiti ni bilo treba nikogar. Fantje so zlezli drug za drugim na klop, obrisali se pod nosom in segli po žlicah.

»Vsaj molili bi!« je vzdihnil Tomaž.

Pokrižali so se in Tone je molil z enoličnim glasom. Bratje so mrmrajce odgovarjali.

»Ali vi ne boste?«

»Ne bom!« je ostal oče pri vratih.

Nekaj časa je šaril z očmi po sobi, kjer je bila ležala pokojnica. Tako prazno je bilo in glas je odmeval tako čudno. Stopil je k oknu, stopil k peči, nikjer ni imel obstanka. Potem se je domislil.

Stopil je k omari in izvlekel iz spodnjega kota zelenko. Poduhal jo je in obraz se mu je zvedril.

»Skoraj posušila se je,« je mrmral.

Tehtal jo je nekaj časa v roki in jo ogledoval. Kolikokrat mu jo je bil že napolnil bradati David! Zatisnil je oči in se skušal predati spominom. Bili so lepi dnevi, prijazna družba in pesem, hej, kakšna pesem! Ko bi le sem h koči ne bilo tako daleč! Odprl je okno in držeč steklenico v roki je opazoval pot. Za silo ima tudi kramar Mihalko nekaj pijače. Lahko bi stopil in ga poprosil na upanje. Ali bi mu pa odslužil. Toda kokoši in orožniki! Obraz se mu je spačil in odločil se je za Davida.

»Nekaj pogrebščine bi se spodobilo,« je vzdihnil.

Previdno se je ozrl po otrocih ter še enkrat poduhal steklenico. Nato jo je odločno nagnil ter v dušku izpil, kar je bilo v njej. Mlasknil je z jezikom in se oddahnil. Potlačil je steklenico v žep, nemirno pogledal po otrocih in se izmuznil skozi vežo na prosto. Z urnimi koraki je stekel po bregu.

Sredi pota se je ustavil. Telo mu je zadrgetalo, brskal je nekaj časa z nogo po kamenju. Ali ga ni nekdo poklical? Ukrivil se je še bolj in se počasi in prihuljeno ozrl.

»Oče!«

Pred vrati je stalo vseh sedem fantov, najmlajši so držali še žlice v rokah, Tone je vzdignil roko.

Bernardek je videl začudene obraze in nekaj motnega mu je zalilo oči. Svet se je zazibal okoli njega in zamahnil je z roko.

»Precej pridem,« je rekel in povesel glavo.

Prestrašil se je, da bodo začeli kričati. Obrisal si je pot s čela in se počasi napotil h koči.

Čakali so ga tihi in mirni in najmlajši trije so drobili zadnje koščke črnega kruha, kar ga je bilo pri hiši. (Dalje.)

Ksaver Meško

Tihotapec

Ilustriral M. Sedej

Ni bogata moja domovina, prej siromašna; pa jo imam le tem rajši. In je zdaj, mislim, tako, kakor je bilo za mojih mladih dni. Kmetje so s svojo mravljinsko pridnostjo že še nekako rinili naprej, čeprav je bilo denarja od sile malo. A želarjem, posebno pa še viničarjem, ki so imeli in imajo pač tudi zdajle kako zaplato njivice pod vinogradom ali še te ne, je bilo življenje silno težko. Ti so hodili iskat kruha za zimo na sosedno Hrvatsko, ženske žet, moški mlatit. Kako to, ali tam ljudi primanjkuje ali delati ne marajo, o tem tedaj menda nisem mnogo razmišljal. Slišal sem samo, da delo ni bilo lahko, za ženske tudi nevarno; a videl sem tudi zadovoljnost in veselje vsakega, ki je pripeljal domov vrečo žita, up za prihodnjo zimo.

Drugo pa, po kar so na Hrvatsko hodili, je bil tobak. Hodili pač, da bi tudi s tem kaj prislužili. Saj če sta bila žetev in mlačva težko delo, je bilo tihotapstvo s tobakom nevarno: ječa, po nesreči celo smrt.

Na Hrvatskem so smeli menda »dišečo travico« tedaj še brez vsega saditi, pri nas je bilo strogo prepovedano, ker je imela država monopol in izključno pravico za to. Tako je bil tobak onstran Drave seveda cenejši; tihotapci so

ga prodajali doma pod ceno državnega, pa vendar še nekaj pri tem prislužili. Sadili so ga sicer tudi pri nas, skrivaj, kje v kaki bolj odcestni, manj vidni koruzi. A financarji so včasih tudi te prehodili in pregledali, našla se je kdaj tudi dobra duša, ki jih je naravnost opozorila na take skrivnosti. Potem pa gorje: hude denarne kazni ali zapor. Moj najstarejši brat Lojze, ki je že mlad začel kaditi, ga je neko leto nasadil nekaj betvic v gost bezgov grm za hlevi; a ga je oče, ki ni kadil, izpulil: ni pač maral te nevarnosti ali celo sitnosti s financarji in sodnijo.

Pasla spa nekega popoldne s starejšim bratom Tonetom na travniku ob mlinu pod vasjo. Kar pride po stezi ob potoku gor po dolini vrsta kakih osem ali deset mož in fantov, s precejšnjimi krošnjami na hrbtu. — »Pastirčka, ali sta videla danes kje kako kokotje pero?« vpraša eden. »Nisva,« odločno odgovori brat. — »Kakšno kokotje pero bi naj bila videla?« vprašam Toneta, ko so odšli mimo. — »Eh, žandarje.« Ker so nosili orožniki na tistih trdih črnih klobukih lepo se lesketajoča peresa, so jih imenovali kar »kokotja peresa«.

Od tedaj sem vlekkel s še večjo pozornostjo na uho, če so kdaj domači ali delavci govorili o kontrabandarjih ali švercarjih, kakor so jih navadno imenovali. In opazoval sem jih s tem večjim zanimanjem, z nekakim veseljem, skoraj naravnost z občudovanjem, če sem jih kdaj videl iti po dolini, kar pa ni bilo dostikrat. Hodili so menda bolj ponoči. Zdelo se mi je silno imenitno, da se niti orožnikov niso posebno bali in so njim nakljub prenašali tobak s Hrvatskega. »Kadar odrastem, grem tudi po tobak na Hrvatsko,« sem na tihem delal lepe sklepe.

Pa se je nekaj zgodilo, kar mi je navdušenje za tihotapstvo hudo zagrenilo.

Zbudilo me je neke noči glasno govorjenje. Pogledam: soba razsvetljena, okrog postelje strica kovača na nasprotni strani sobe polno ljudi, domači, Veldinov Janez, velik, močan fant iz vasi, znan, da je rad imel prepire in pretepe, in dva tuja mi moža srednjih let. Na postelji je nekdo glasno hropel, zdaj in zdaj boleče zastokal. Malo sem še poležal, radovedno opazoval, a ko se ni nihče zmenil zame, sem ostal in šel gledat. Ko sem še nekoliko prerinil med odraslimi, sem videl, da leži na postelji Marinov Jožek, nekako osemnajstleten sin vdove Marinke gori v vrhéh; dobro sem ga poznal, hodil sem tam mimo v šolo, v prvem razredu sem menda še bil. Ob postelji je stala moja mati in mu je tiščala mokro obrisalo na prsi, a obrisalo in posteljni prt sta bila močno okrvavljena. Jožek je z roko grabil po prsih in po obrisalu, kakor bi hotel ustaviti kri in žiljenje, ki mu je s krvjo uhajalo. Trpeče je vzdihoval in hropel.

»Treba bo zapreči, ti, Hanza« — to je bil naš hlapec in daljni sorodnik, ker fantje še nismo bili za konje — »se pelješ po doktorja v mesto,« sem slišal govoriti očeta.

»Pa konjem nisem še položil,« je skrbelo Hanza za konje.

»Enkrat bodo že tudi tako pripeljali v mesto,« je odločil oče. »Suknjo si obleci!«

»Saj ne bo dočakal,« je nekdo poltiho podvomil.

»Bog ve. A tako ga tudi ne smemo pustiti umreti,« spet oče. »In po gospoda bo treba. Kdo bi šel?«

»Grem jaz,« se je ponudil stric kovač, pobožen mož, reden romar na vseh božjih potih.

»Pa reci spotoma njegovi materi, naj hitro pride dol. Da je Jožku zelo slabo in ne more domov, ji reci; da je ustreljen, ji ni treba praviti. Bi jo prehudo prestrašil.«

»Vem, vem,« je počasi pritrjeval stric, oblačil suknjo in iskal klobuk.

Počasi sem izvedel, kaj se je zgodilo. Prav spodaj pri mlinu so bili v gozdu skriti orožniki. Pa so na nesrečo prišli tihotapci — ali so jih opazili, ko so šli čez na Hrvaško, ali jih je kdo izdal, Bog ve. Orožniki zakličejo: »Stojte!« A tihotapci zbeže, eden ustrel v noč iz pištole, žandarji odgovorijo s strelji. Strel je zadel Jožka, prav ko je preskočil potok. Veldinov Janez, ki je bežal ob njem, se je za prve trenutke potuhnil v strugo. Ko je zaslišal, da beže tovariši in orožniki čez tračnike, si je naložil ranjenca in ga prinesel v vas in k nam...

Čez dobro uro sta prišli Jožkova mati, siromašna slabotna ženica, in sestra. Še zdaj vidim in slišim ubogo ženico, kako obupno joka in vzdihuje: »Jožek, Jožek, ali ti nisem pravila, da ne hodi po krivih potih, da bo samo nesreča! Pa me nisi poslušal, ki sem ti hotela dobro, več so ti bili drugi, ki so te v nesrečo zapeljali. Sam Jezus, ti nam pomagaj!«

Zdaj je ona namesto matere z obrisalom brisala in ustavljala kri, jokala, vmes pa še tolažila hčerko, ki je ihtela še huje: »Moli, Rozika, moli, nič ne tuli, to ne bo pomagalo. Boga prosi, naj pomaga! Ti moj usmiljeni Jezus, kaj človek z otroki doživi!«

Že se je na lahko svitalo, ko je prišel kaplan z Najsvetejšim in smo se vsi umaknili v vežo in tam glasno molili.

Ko je Hanza pripeljal zdravnika, že za dne, ni bil več potreben: Jožek je bil že mrtev. »Izkrvavel je,« je rekel doktor.

Oče je mislil, naj bi ga dali na oder kar pri nas. A mati je prosila in prosila, naj ji ga zapeljejo domov. »Bom ga še vsaj kak dan imela pri sebi,« je ihtela.

Odpeljali so ga. A s tem ni odšel od nas. Jaz sem ga še vedno videl na stričevi postelji, če sem se ozrl tja. Zatisnil sem oči, pa sem ga videl še jasneje, vsega v krvi, slišal njegovo boleče hropenje, da me je stresalo. Ponoči sem planil iz spanja in zaklical: »Jožek umira!« — »Lezi!« me je miril oče. »Jožek počiva gori pri Sv. Tomažu.«

Šele čas mi je izbrisal iz oči tisto žalostno podobo. Ni je pa izbrisal iz srca in iz spomina.

Jan. Langerhole

Oramaní

Ilustriral Fr. Godec

To je bilo njegovo ime. Ne sicer krstno ime in ne družinsko, ne priimek, ali vendar. Pod tem imenom ga je poznala vsa vas in so ga poznali še daleč naokoli. Kadar je s tem klicem kolovratil po vasi, smo vedeli, da je dobre volje. In takrat ga je obkolila vaška otročad s silno prošnjo: »Oramaní! Kako povest nam povej! No, povej jo no!«

»Čemu bi jo pravil! Saj že vse poznate.«

»Ne poznamo jih ne!«

»Če jih ne, potem vam jih tudi pripovedovati ni treba.«

»No, povej jo no! Tisto povej o Jugovčevem breznu.«

»Tisto pa že vsi poznate.«

»Pa ti jo znaš najbolje. Ti, ki si bil že v breznu.«

Jugovčevo brezno! Hodili smo otroci s strahom okrog njega. Zakaj naši ljudje so vedeli povedati, da v njem prebiva sam peklenski hudobar, tisti kosmati, grdi, črni, tisti, kateremu šviga ogenj iz ust. V breznu ima svoje statve. Nanje tke zlasti takole ponoči. Kar natke, je sama zmeda. Zato v svoji jezi ponese tisto zmedo na njive in jo natrosi zlasti na deteljšča. Tisti zmedi je ime predenica. Nekateri jo imenujejo naravnost vražji sukanec.

S strahom smo ogledovali brezdanje temine Jugovčevega brezna. Notri stopiti, kdo bi si upal!

Takrat je naša vas premogla študenta Gašperja. Ta, ki je študiral že »črno šolo«, ta je bil edini, ki je imel toliko poguma, da je na glas povedal, da je pripravljen iti v Jugovčevo brezno. Pa ne sam. Morebiti bi se kdo opogumil in šel z njim. Jugovčevo brezno je globoko. Pravijo, da drži pod zemljo do tja, kjer stoji cengrobska cerkev. To bi se reklo skoraj eno uro hoda. Tam pod Cengrobom da so vrata v vice. Malo vstran pa da so vrata v pekel. Toda, kdo bo hodil v tako daljo! In po temi...

Tisto svojo povest o hoji v Jugovčevo brezno naj bi nam povedal Oramaní...

»Čakajte, da se odkašljam, khm, khm, khm!« je začel svojo že dostikrat povedano povest. In mi smo čakali.

»Tistega leta je bil študent Gašper prvo leto v črni šoli. Pa ga je prineslo domov na počitnice. In ni odlegel in ni odlegel, rekel je, da hoče iti v Jugovčevo brezno in da je že toliko študiran, da se samega hudobarja in tudi njegovega poglavarja nič ne boji. Vendar pa sam ne gre rad v globočino in v temo, išče si torej pogumne in prijateljske družbe, ki bi bila pripravljena njega pospremiti. Koj se nas je oglasila cela vrsta mladih in pogumnih fantov, da ga bomo spremljali. Pa saj veste, kako so nekateri ljudje pogumni — z jezikom. Kadar je treba govoriti, takrat vse naredo, vse obljubijo, takrat bi prekucnili cel svet na glavo, ko je pa treba pokazati, kaj so, takrat pa po pasje: rep med noge. Nazadnje smo ostali samo še trije: Katrinekov Janez, Mihovčev Peter in jaz. Ampak ti trije smo bili, da se reče, da smo bili... Takih ne dobiš pod našim zvonom!«

»Ali pa niste nazadnje vsi zbežali in pustili študenta Gašperja samega?«

»Kaj pa čvekaš? Ali si bil ti zraven? Kdo ti je pa to povedal? Kar povej ga, da ga tožim. Na krvav pečat ga tožim!«

»Ne vem, kdo je pravil. Nekdo je že moral, sicer bi jaz ne vedel.«

»Nekdo! Kdo pa je ta Nekdo? Jaz ga ne poznam. V vsej naši vasi ga ni tega in takega človeka.«

»No, naprej no! Kaj se bosta pričkala!« je začel priganjati Matijevčev Janez.

»Dobro! Gremo naprej. Čakaj, kje sem že prenehal? Kje me je premotila tistale Komarjeva griža?«

»To si povedal, kakšni junaki ste se zbrali, da ste šli potem v tisto Jugovčevo brezno.«

»Aha! Martinekov je bil, pa Mihovčev in pa jaz.«

»Prej si pa rekel, da je bil Katrinekov. Zdaj pa že mešaš.«

»Naj pa bo Katrinekov! Samo, da smo bili trije.«

»Ali bomo prišli danes v brezno? Kdaj ste pa šli?«

»Če danes ne bomo, bomo pa jutri. Torej tisti ponedeljek po našem sejmu je bilo. Čisto pravšnji dan. Še od prejšnjega dne smo bili malo korajžni. Če bi bili srečali tudi samega tistega črnega, kosmatega, ki vse noči na statve bunka: — ne, ne; ne bomo bežali! Nikamor ne!«

»Pa ste vseeno bežali!«

»Tihoooo! — No, če ti več veš, pa ti naprej pripoveduj!« je ustavljal Oramani Komarjevega sitneža.

»Ne vem. Saj bom tiho.«

»Tako je prav. Kdor ničesar ne ve, naj molči!«

»No, naprej no!« je priganjal Matijevčev.

»Kar naprej! Študent nam je kupil sveč, da smo v temi videli in da smo lahko hodili. Potem smo pa šli. Katrinekov naprej, študent za njim, midva z Mihovčevim pa lepo zadaj. Midva sva bila lepo varna, onadva sta bila v nevarnosti. Kaj bi bilo, če bi se bil naenkrat prikazal hudobar in bi ju bil pobral!«

»Ali ste kaj srečali hudobo črno?«

»Čakaj, da povem! Nikar me venomer ne motite!«

»Pa res! Matijevčev, tiho bodi!«

»Mi gremo, stopamo po temi, govoriti smo si komaj upali, študent nam je pa dajal poguma.«

»Aha! Že vem, kakšnega! Ali ste ga cukali?«

»Že spet motiš! Ti si res pravi Komar. Prav kakor tista podrepna muha.«

»Oh, naprej no!«

»Hodili smo že skoraj eno uro. Kar zagledamo proti nam korakati črno postavo.«

»Hudobarja!«

»Molči no! — Vsi obstanemo. Študentu je kar sapo jemalo. Katrinekov je bil tudi ves rosen —«

»Od potu!«

»Šema! Od strahu. Kaj pa misliš! Srečati se s samim...! Meni je v naglici ušla beseda: ‚Hvaljen...!‘ Pa je bilo kar dosti. Črna postava je kar na mestu izginila.«

»Senco ste videli, svojo lastno senco!«

»Senco! Tepec! Ali misliš, da pod zemljo sveti sonce? Ali morebiti luna? To si še daleč za hribom, da tako blekneš! Mi že vemo, kaj smo videli!«

»No, kaj pa je bilo?«

»Pošast! Sama črna peklenska pošast!«

»Kako ste pa potem šli naprej?«

»Kako! Zakaj pa nisi prišel zraven? Ti, ki hočeš vse vedeti!«

»Kako naj pa pridem! Ali veš, da mene takrat še ni bilo na svetu?«

»Zato pa nikar vmes ne sili, ker ničesar ne veš. Molči in poslušaj, bo desetkrat bolj pametno.«

»Saj vidiš, da molčim.«

»Klepetec! — Torej takole je bilo. Katrinekov se je začel tresti in je dejal, da nikamor več naprej ne gre. Študent je rekel, da zaradi Katrinekovega tudi nikamor več ne gre. Kaj bodo doma rekli, če fanta ne bo več nazaj. Mihovčev se jima je tudi pridružil in ni hotel nikamor naprej. Tako sem ostal sam —«

»In hlače so se ti tresle...«

»Tiho! Pravim, otroci tiho! Če ne, ne bom povedal do konca. Kaj pa imate potem, če vsega do konca ne veste! — Jaz sem bil pripravljen iti še naprej. Ampak samo, če bi me oni trije zajci in cagovci počakali. Koliko sem se moral truditi, da sem jih pregovoril! Grem in kmalu zagledam pred seboj spet črno suho postavo. In po žveplu je dišalo sem od nje. Vedno bliže je prihajala.

„Dober dan!“ jo nagovorim.

„Mmmmm,“ mi nekaj zagode. Kaj je to pomenilo, nisem vedel. Potem mi je še padlo v glavo, da je hudobi božje ime zoprno.

„Priatelj, kdo si in od kod prihajaš,“ me je nagovorila črna postava.

„Od daleč. Z zemlje, s sveta,“ začnem praviti, od kod sem doma.«

»Malo te je bilo pa vendar strah, ali ne?«

»Fantek, tiho! Ali ne veš, kaj si mi obljubil?«

»Pa res! Molči no!«

»Daleč si doma, prijatelj! Jaz grem k vam na zemljo. Ali je še daleč do tja?«

Nasmejaj sem se črni pošasti, ki nekaj govori in ničesar ne ve. Pravi, da sem od daleč doma, potem pa tele neumno vprašuje, če je še daleč do zemlje. Začel sem praviti hudobaču, da danes ne bo prišel tja in nazaj.

„Oh, pa sem že sedaj tako truden. Ali ga imaš kako šilce? Že veš, kaj mislim.“

Imam ga! mu veselo odgovorim, posežem v malho in mu podam majhno steklenico. Hlastno je posegel po njej in začel piti. Ali komaj naredi nekaj požirkov, zavpije in zakriči, da se vse strese okrog mene. Skoraj tik mene se je odkrušila debela skala. Toliko, da ni naju obeh zmlinčila.«

»Kaj si mu pa dal, da ga je tako streslo?«

»Kaj? Skrivaj sem doma vtaknil v malho steklenico z blagoslovljeno vodo in to sem podal požeruhu peklenškemu. Ko je pokusil pijačo, ga je stresla tako, kakor bi ga začelo po trebuhu ščipati. Potem pa je padel in omahnil. Mislim sem, da ga bo zdaj in zdaj konec. Na njegovo vpitje mu je priteklo na pomoč pet hudob, hujših in strašnejših ko on. Bruhali so iz sebe ogenj in žveplo. Siromak bi bil jaz, če bi ne bil izpulil hudobcu moje steklenice iz rok in bi ne bil z njo zamahnil proti prihajalcem. Tako sem pa z

njo zamahnil in napravila se je okrog njih gosta megla in jih zakrila. Oni so pa bežali, kolikor so jih noge nesle.«

»Kaj pa je bilo s hudobcem, ali je umrl?«

»Tepec! Ali misliš, da v peklu tudi umirajo? Čakati se mi ni zdelo več varno. Tekel sem do prvega ovinka. Tam sem od daleč gledal, kaj se bo zgodilo z bolnim peklensčkom. Zvijal se je v strašnih bolečinah, jaz pa sem mislil sam pri sebi: ‚Prav ti je, peklenski požeruh!‘ Potem sem pa videl, kako je prišlo pet novih hudob po svojega onemoglega tovariša in še peklenski zdravnik je bil z njimi. Zdravnik je potresel onemoglega s peklensko žerjavico, potem so ga pa tovariši odnesli nazaj v pekel, menda na okrevanje.«

»Kaj si pa ti potem storil?«

»Ko so hudobca odnesli, sem začel misliti, kako bi bilo, če bi jo potem še po mene primahali. Zbal sem se in stekel in nisem prej jenjal teči, da sem pribežal k študentu Gašperju. Od samega strahu sem bil tako bled, da sem bil naenkrat ves črn.«

»Ves črn? Zdaj pa vidim, da samo lažeš in kvasiš. Tako si bil bled, da si postal ves črn. Od česa neki? Od peklenskih saj?«

»Če ti boljše veš, pa ti resnico povej. Jaz ti povem to, kar sem sam doživel. Če hočeš verjeti, dobro, če nočeš, pa tudi dobro.«

»Kako ste pa potem iz brezna ven prišli?«

»Jaz sem šel ljudi klicat, da so prišli z vrvmi in z lestvijo po nas. V nekaj urah so nas pa imeli zunaj.«

»Že spet tako govoriš, da ni za nikamor. Kdo ti pa more verjeti!«

»Če nočeš verjeti, pa pusti. Še povsod so mi verjeli, kako se mi je godilo, samo takile otročaji kakor ste vi, hočete več vedeti.«

Oramaní... Njega več ni. Njegova povest pa še živi. Pa tudi le še v spominu malokaterih. Skoraj bi šla za njim, če bi jaz ne bil toliko dober, da sem jo ohranil vam in poznejšim rodovom.

Janko Samec

Jesen prihaja ...

*Jesen prihaja s svojimi darovi
in z dobrohotno roko vsem jih nudi,
ki so potili na domači grudi
se dneve vse kot zvesti nje sinovi.*

*Roké razkleni in si vanje ulovi
od vsega, da poplašajo se trudi
ti mnogih ur in da boš v zimi hudi
bil srečen med domačimi zidovi!*

*Takrat za hip se spomni v svojih mislih
na tiste tudi, ki kot siromaki
se lačni stiskajo po tujih svislih.*

*Pa k njim pristopi z darom v roki vsaki,
da srca njih te bodo imela v čislih
in vsi na svetu bomo res enaki!*

ISANO POLJE

Radislav Rudan

Lov

Jaz sem pajek, Jaz lovim te,
ti mušica; ti se umikaš;
jaz sem debel, jaz se smejem,
ti drobnica. ti cmerikaš.

Jaz te ujamem,
ti si ujeta.
Zdaj si suhi
muhi teta.

Sonja Sever

Začarani vrt

Ilustrirala Marija Vogelnikova

Na sončnem gričku blizu mesta je nekoč stala hišica. Kakor igračka je sanjala med senčnimi drevesi in dehtečimi cveticami. Tu je sameval star, sivobrad gospod, o katerem so pravili, da je bil nekoč velik umetnik, ki je s prelepimi pesmimi razveseljeval človeška srca.

Sedaj starček ni več pel. Vso svojo ljubezen je posvetil svojim cveticam. Od jutra do večera je stopical z zeleno škropilnico in motiko po vrtu ter neumorno zalival, rahljajl in sadij. Razgovarjal se je s cveticami, kakor da bi bila živa bitja in jih nežno božal. Rastlinice pa so mu bile hvaležne: cvetele in dehtele so, da je bil vrtec kakor pravi cvetni raj. Najlepša v tem raju je bila okrogla gredica pred hišico. Tu so v umetnih skupinah cveteli sinji zvončki in rdeči srčki, škrlatni mak in bele marjetice, a dehteči klinčiči, rože in lilije so razsipno širile svoj opojni vonj. Sredi te lepe gredice je kraljeval ljubek palček. Ponosno je jezdil velikega polža in kakor pravi jahač čvrsto držal vajeti v ročicah ter visoko dvigal bič. „Hijo, hijo!“ je noč in dan s širokim smehom priganjal svojega konjčka, toda zaman. Polž se ni in ni ganil z mesta, dasi je marljivo stegoval svoje rogove. Revček je bil pač le iz žgane gline, kakor njegov jezdec. In kdaj je bila še glina živa?

Ljudje, ki so prihajali mimo vrta, so z zanimanjem opazovali polža in jezdec, čeprav so videli, da sta mrtvi in negibni stvari.

A vendar se je otrokom, ki so dan za dnem radovedno kukali v lepi vrt, zdel palček kakor živ. „Bog ve, če se včasih le ne giblje?“ so modrovali in tiščali noske skozi plot.

„Palček, palček, veseli malček, pridi k nam!“ so ga klicali in mu mahali z ročicami. Tudi cvetice so se zdele otrokom tu mnogo lepše kot po drugih vrtovih. Kako so si želeli, da bi jih od blizu gledali in duhali!

Najbolj pa je občudovala lepi vrtec marta Nadica, edinka vdove, ki je marljivo šivala za vse mesto. Hodila je tod mimo v šolo in kadar koli je utegnila, je postajala ob plotu. Poznala je že vsako cvetico in zdelo se ji je, da ji prijazno kímajo v pozdrav. A ta dobrodušni palček na polžu, mar se ne smeje še bolj široko, ko jo zagleda? — Oh, ta vrt je bil res kakor iz pravljice, a starček v njem kakor čarovnik, ki je pričaral ves ta dehteči, pisani svet. S plahim spoštovanjem ga je Nadica vselej opazovala pri delu.

Toda nekega jutra starčka ni bilo med gredicami. Tudi popoldne ga ni bilo, niti zvečer in Nadici se je zdelo, da cvetice prestrašeno stegujejo svoje tanke, zelene vratove proti hišici, a palček, da zaskrbljeno guba čelo. Ko starčka tudi drugi dan ni bilo, je Nadici postajalo kar tesno pri srcu. „Kaj neki je ž njim? Bog ve, če ni bolan ali celo mrtev?“ se je zbala. In res, kmalu se je raznesla vest: stari umetnik je umrl. Ko se je Nadica vračala iz šole, so pravkar nesli črno krsto po vrtu. Tedaj je točno videla, kako so njegove cvetice od žalosti zatrepetale in globoko povesele svoje glavice, a palčku so se lesketale vroče solze v očeh. Tudi Nadica si je brisala s predpasnikom solzne oči.

Odslej je stala hišica zapuščena in pozabljena na sončnem griču in nihče se ni zmenil za lepi vrt. Le Nadica se je še vedno vsak dan ustavljala pred ograjo. Joj, kako uboge so se ji zdele cvetice! Plevel jih je čedalje bolj pre-
raščal in obupno so stegovale svoje glavice, da jih ne bi zadušil. Tudi palček na polžu je bil velik revček. Dolga kopriva mu je zrasla že do obraza in ga neusmiljeno ščegetala v nos. Kako je bilo šele cveticam in palčku hudo, ko je začelo žgoče poletno sonce neusmiljeno pripekati. Palčku so obledele hlačice in rdeča čepica, da, celo obrazek, a sirotice cvetice so venele in žalostne kimalo po zapuščenih gredicah.

„Joj, na pomoč! Žejne smo, žejne!“ so trepetale z listki. Nadici se je zdelo, da kar čuje njih obupne klice. Ne, nič več ni mogla gledati te bede. Brž je pohitela domov po škropilnico in motiko, iztrgala v plotu dve letvi in zlezla v vrt. Pri vodnjaku je napolnila škropilnico in marljivo zalivala žejne cvetice. Tudi palčka se je usmilila. Izruvala je poredno koprivo, ki ga je ščegetala v nos, mu umila rdečo čepico, obrazek in hlačke, da je bil spet lep kakor nekdanj. Za-

zlezla v vrt. Pri vodnjaku je napolnila škropilnico in marljivo zalivala žejne cvetice. Tudi palčka se je usmilila. Izruvala je poredno koprivo, ki ga je ščegetala v nos, mu umila rdečo čepico, obrazek in hlačke, da je bil spet lep kakor nekdanj. Za-

lila je še mlado brezo in lipo, nato pa se vsa trudna usedla v senco pred hišico. — Bilo je že pozno. Zahajajoče sonce je s svojimi poslednjimi žarki mehko božalo cvetne gredice. Nadico je obšlo čudno lepo čustvo. Opojni vonj lilij, nageljnov in rož jo je ovil kakor z nevidno tančico in bilo ji je, kakor bi plavala na mehkem oblaku.

A glej čudo! Palček na polžu se je nenadoma zganil. Široko je zinil in glasno kihnil: „Ha-čih, ha-čih!“

„Šmentana kopriva, kako me je dražila!“ je z ljubkim glasom zagodrnjal in si krepko meňcal rdeči nos. Nato je prešerno zapokal z bičem in zaklical:

„Hoj-ho, hoj-ho! Vile cvetice, zbudite se! Zarajajmo, da razveselimo našo pridno Nadico.“

Tedaj, o čudo, so se cvetice zgenile, zamahale z listki kakor z drobnimi ročicami in se v hipu spremenile v ljubke cvetne vile.

„Hijo, konjiček!“ je zaklical palček, napel vajeti in polž se je nerodno začel zibati z gredičice. Kmalu je mimo začudene Nadice prirajal prekrasen cvetni sprevod.

Prvi so stopicali sinji zvončki. „Cin, cin, cin, cin!“ so marljivo cingljali. Za njimi so drobili ljubki srčki in s svojimi žarečimi cvetovi svetili kakor z lampijončki. Nato so prirajale bele marjetice. Kakor nežne plesalke so se vrtele na svojih dolgih zelenih nožicah, a škrlatni maki so se jim dvorljivo klanjali. Sledili so dehteči klinčki in rože. Zibali in vili so se v prekrasnih vencih. Najlepše pa so bile lilije. Dostojanstveno, kakor bele žene, z zlatimi diademi na glavi so prirajale in radodarno sipale okrog sebe opojen vonj. Za lilijami pa je končno lezel polž. „Hijo, hijo!“ je palček priganjal počasneža in v taktu lepe glasbe pokal z bičem. Da bi pa bil sprevod še lepši, so nad njim plapolale mačehice, kakor pisani metulji.

Nadica se ni mogla nagledati tega prekrasnega prizora. Blaženo se je smehljala in tudi v njenem srcu so peli srebrni zvončki.

Sprevod je dvakrat zavil okrog gredičice, nato je polž zlezal na svoje staro mesto. „Pik pok!“ je palček zapokal in ta hip so zopet stale vse cvetice negibno na svojih mestih.

Nadica si je začudeno mencala oči. „Začarani vrt!“ je zašepetala in še dolgo strmela v gredico. Naposled je vsa omamljena od lepega doživetja pohitela domov.

Odslej je Nadica prihajala vsak večer in z veliko ljubeznijo negovala cvetice in kaj kmalu je bil vrtec lep kal or nekdanj.

Toda nekega dne so cvetice zaman čakale Nadico, dasi je ves dan neusmiljeno pripekalo sonce. „Kje neki se mudi? Zakaj je ni?“ so se začudeno ozirale. Ker je pa tudi drugi in tretji dan ni bilo, so žalosno povsile glavnice. „Joj, pozabila je na nas, nič več nas nima rada!“ so skoraj jokale. A glej, četrti dan je spet prišla. A kaj je to? Vsa žalostna se je sklanjala nad gredice in marsikatero cvetico poškopila z vročimi solzami. Končno je vsa trudna sedla na klopco, skrila obraz v dlani in se bridko razjokala. — Cvetice so sočutno stegovale svoje glavnice. „Kaj se je vendar zgodilo Nadici, da je tako žalostna?“ so šepetale.

„Čiv, čiv!“ je začivkal droben ptiček na brezi. „Jaz pa vem, jaz pa vem, videl sem skozi okno, njena mamica je na smrt bolna!“

„Joj, Nadina mama je na smrt bolna!“ je zašumelo po vsem vrtu. „A zato je tako dolgo ni bilo!“ so šepetale cvetice in kimale z glavicami. „O^o sirota Nadica,“ so jo pomilovale.

Tedaj se je nenadoma vzravnal palček in glasno zaklical:

„Cvetice, rastlinice, pomagajmo naši dobrotnici!“

„Pomagajmo, pomagajmo!“ so navdušeno pritrdile vse cvetice. „Toda povej, palček, kako?“ Palček je visoko dvignil kazalac in modro dejal:

„Jaz vem za zdravilo, ki bo gotovo ozdravilo njeno mamo. Vsaka izmed vas naj žrtvuje nekaj svojih snovi in nabral bom zdravilen čaj.“

„Nabiraj, palček, nabiraj!“ so kakor iz enega grla zaklicale cvetice in uslužno stegovale svoje liste in cvetove.

„Dobro!“ se je razveselil palček in urno skočil s polža, zakaj s tem počasnežem pač ne bi nikamor prišel. Snel si je košek s hrbta in hitel od cvetice do cvetice. Tu je odščenil listek ali cvet, tam izkopal korenček in glej, niti ena cvetica ni bolno zastokala. Narobe, še prosile so ga: „Palček, še malo vzemi, zelo sem zdravilna!“ Celo trpotec v travi se je oglasil: „Tudi jaz sem zelo zdravilen za človeka!“ — „Tudi jaz, tudi jaz!“ so klicali kamelica, kumen in janež, žajbelj in pelin. Lipa pa je kar sama vsula svoje cvetove v košek, a breza jih je brž poškopila s svojim čudežnim sokom.

Palček je imel vse polno dela. Švigal je po vrtu sem pa tja kakor miška. Končno je bilo zelišča dovolj. Tedaj je snel svojo čepico in ž njo pokrtil košek. „Rokus pokus, rokus pokus!“ je delal čudne znake nad njim in zdravilni čaj je bil pripravljen. Nato je pristopil k Nadici in ji vsul zelišča v predpasnik. Hop, je skočil na klopco in ji zašepetal na uho:

„Skuhaj ta čaj, daj ga mami in ozdravela bo.“ Hop, je spet skočil s klopce kakor blisk, smuknil na gredico in spet zajahal svojega polža.

Nadica se je zdrznila. Palčkove besede so ji še zvenele v ušesih in začudeno je gledala pisani čaj v svojem krilu.

„O, cvetice in palček so mi pomagali! Hvala vam, hvala!“ je veselo vzkliknila in z dragocenim zdravilom odhitela domov.

„Mamica, mamica, prinesla sem ti zdravje!“ je klicala že na pragu. Joj, mama je ni več slišala, kakor mrtva je ležala na blazinah in komaj še dihalo. Nadica je prestrašeno gledala mamo, zdajci se je zdrznila in pohitela v kuhinjo. Brž je skuhalo

zdravilni čaj in ga s trepetajočimi rokami vlivala žlico za žlico onemogli mami v usta. — Tedaj glej čudo! Mamino blede lice se je rahlo pordečilo, s polnimi prsi je zajela zrak in široko odprla oči.

„Mamica, moja mila mamica, ozdravela si!“ je presrečno zaklicala Nadica in se ljubeče privila k materi.

„Nadica, otrok moj!“ je zašepetala mama, „kak čudež se je vendar zgodil, res čutilim, da sem zdrava!“

„Cvetice in palček so mi dali čudežno zdravilo,“ je žareča od sreče odgovorila Nadica in hitela pripovedovati o začaranem vrtu.

„Vidiš, Nadica,“ je naposled vsa ganjena dejala mama, „ker si se ti usmilila ubogih cvetic, so se tudi one tebe usmilile. Ohrani to svoje dobro srce in srečna boš vse življenje. A odslej bova skupaj skrbeli za tvoje cvetice, najela bom hišico z vrtom in preselili se bova tja.“

„O, mamica, kako bo to lepo,“ je navdušena vzkliknila Nadica in bila vsa srečna.

Mirko Kunčič

Krompir in krompirjevci

Gospodinje, ki v svoji shrambi ne bi imela krompirja, si dandanes kar ne moremo misliti. Saj je krompir poleg kruha ena izmed tistih redkih jedi, ki se je zlepa ne prenaajemo. Radi ga imajo otroci in odrasli.

Pred nekaj sto leti krompirja v Evropi še niso poznali. Šele leta 1565. so ga angleški in španski mornarji iz Čile in Peruja, kjer je bila prvotna domovina krompirja, prinesli v Italijo. Dva moža — Walther Raleigh in Francis Drake — sta se zastoj trudila, da bi ta okusni poljski sadež razširila in udomačila po deželi.

Posebno v Nemčiji se kmetje kar niso mogli sprijazniti z novim poljskim pridelkom. Po sedenletni vojni, ko je v Nemčiji začelo primanjkovati žita in kmetje še zmerom niso hoteli saditi krompirja, je kralj Friderik Wilhelm I. izdal stroge odredbe. Vsak kmet je dobil ukaz, da mora del svojega polja posaditi s krompirjem.

Iz tistih časov je znana tale smešna, a resnična zgodbica. —

Nekega dne je zgoraj imenovani kralj Friderik potoval skozi neko nemško vas. Pred trumo kmetov je obstal in jih prijazno vprašal:

»No, prijatelji, kako je s krompirjem? Ali ste ga vsadili?«

Kmetje so ponižno pokimali, a njihovi obrazi so bili kaj čmerni in mračni.

»Tako je prav!« jih je pohvalil kralj. »Kajne, imenitno vam tekne?«

Eden izmed kmetov se je ojunčil in zagodrnjal:

»Gospod kralj, ta zelenjava ima tako grenek in pust okus, da se nam je kar želodec obračal, ko smo jo hoteli jesti.«

»Kaj? Namesto zorečih sadežev pod zemljo, ste jedli zgornji del krompirja — zelenjavo?« se je začudil kralj in prasn timer smeh. Smejal se je tako prisrčno in veselo, da so mu kar solze stopile v oči.

Kmetje so ga nekaj časa debelo gledali, ko so pa spoznali svojo zmoto, se tudi sami niso mogli vzdržati smeha.

Drugo leto je kralj spet potoval skozi ono vas. A tókrat je povsod videl same zadovoljne in hvaležne obraze. Kmetje so krompirju peli takšno hvalo in čast, da jih je bilo veselje poslušati.

Kmalu nato si je krompir v zmagoslavnem pohodu osvojil vso Evropo. Postal je kmetu najljubša jedača, kar je še dandanes. Tudi piscu teh vrstic je krompir v mladih letih imenitno teknil in se ga zato ni po krivici prijel pritikljaj: krompirjavec. S krompirjavecem so ga zmerjali vsi — stari in mladi — pa mislite, da ga je bilo kaj sram? Prav nič! V teh razburkanih časih je krompir tudi pri razvajeni gospodi tako obrájtan, da bi si marsikdo štel v čast, če bi ga znanec na cesti pozdravil: »Dober dan vam voščim, gospod krompirjavec!«

Počitnic je konec

Pa smo spet pričeli s šolo. Naša mama sicer pravi, da so bile počitnice le predolge in da nas je že do grla sita. Mi otroci smo pa nasprotnega mnenja: radi bi imeli počitnice vsaj še toliko časa, da bi kostanj obrali. Zdaj smo pa dopoldne v šoli, popoldnevi so pa tako kratki, da prideš komaj v gozd, pa je mrak in moraš domov, ko bi lahko nabral še veliko tega žlahtnega sadeža, ki je letos tako lepo obrodil. Res je škoda za kostanj, ki nam ga poberejo drugi pred nosom. Ti so namreč tako srečni, da nimajo šole.

Letošnje počitnice so bile drugače prav lepe. Imeli smo dosti gorkih dni in smo se pridno kopali ter sončili. Še zdaj smo take kože kot zamorci. Bolj učeno in po šolsko se pravi temu temna polt. Sosedov Jožek ima zdaj tako polt, da se že ves teden ni umil in pravi, da ima tudi v šoli mir, ko gospod učitelj z naočniki ne loči nenaravne polti od naravne. Malo bolj nerodno bo pozneje, ko bo koža izgubila svojo temno polt in se bo treba zopet redno umivati. Umivanje je pri nas dečkih tako nekaj odveč. Deklice pa imajo vedno s pomivanjem opraviti in se tam mimogrede tudi malo umijejo. A mi delavni ljudje res mnogokrat nimamo časa za to, vsaj jaz ne. Ko zjutraj vstanem in se napravim, moram po kratki jutranji molitvici takoj v drvarnico po drva. Nato nakrmim zajčke. Medtem je kuhan močnik in ga v hitrici použijem. Zdaj je treba zmetati šolske reči v torbico in oditi v šolo. Mama pravi, naj prej vstanem, da mi ne bo treba tako vihrti.

Popoldnevi so zdaj tako kratki, da ne morem vsemu kaj. S sosedom Jožkom morava v gozd, da dobiva še kaj kostanja. Medpotoma trgava travico za zajce in pobirava suhljad, da mamica z njo podkuri. Zvečer izvršim domače naloge in se učim, če me seveda mamica našene.

Letos je začela hoditi v šolo tudi naša Tončka. Ta je pa še strašno otročja in smešna. Doma posnema učiteljico, kako uči v šoli. Ker nima mlajših bratcev, in sestric, poučuje svoje punčke.

Tončka je vsa navdušena za šolo in pravi, da bo postala učiteljica. Bog ji daj srečo. Midva s sosedom Jožkom sva se pa zmenila, da bova šoferja. Ti možje so res srečni: vozijo se zastonj in vidijo dosti sveta.

Letos smo dobili novega gospoda kateheta. S prejšnjim sva se kljub moji navihanosti prav dobro razumela. Kar malo skrbi me, če ni novi gospod že kaj poučen, kakšne sem lansko leto nakuril.

Med počitnicami sem srečal na cesti prejšnjega gospoda, ki me je prijazno vprašal: »No, Janezek, ali si kaj priden?« »Kakor je,« mi je nekako ušlo. Gospod katehet se je nasmejäl in me prijazno potrepljal po rami, rekoč: »Ti si pa res pravi fant, ki vedno poveš po pravici. Tako je moško!«

Upam le, da za moje lanske pregreške ni zvedel sedanji gospod katehet. Vsaj kakega sumljivega znaka nisem še opazil. Kadar se spomnim na tisto nerodnost, mi postane še zdaj vroče. Zadeva je bila takale: Pri gospodu katehetu smo imeli posebne knjižice, kamor smo vpisavali, kaj se moramo naučiti in kar ni bilo v šolski knjigi. Tudi risali smo v te knjižice, da smo si snov laže zapomnili. Vsak mesec je gospod katehet te knjižice pobral, jih pregledal in napisal svoje opazke za starše, kako se obnašamo in učimo. To so morali starši podpisati in gospod katehet je knjižice zopet pregledal. Kmalu v začetku leta sem s svojimi nerodnimi odgovori dal gospodu katehetu povod, da je napisal: »Zadnje čase slabo odgovarja in premalo pazi.« — Zaradi te pripombe sem bil zelo v škripcih. Kdaj in kako naj dam to očetu podpisati? Moj oče v takih zadevah ne pozna šale. Končno mi le pade v glavo rešilna misel: knjižice sploh ne dam podpisati očetu in je ne oddam gospodu katehetu. Saj morda v množici knjižic tega ne bo opazil. Za vsak slučaj kupim še eno knjižico, jo natančno prepisem — seveda brez slabe pripombe gospoda kateheta — in si skušam priboriti kako pohvalo. Šlo je po sreči. Gospod katehet ni opazil, da moja knjižica manjka. Zdaj sem se pa učil na vse pretege in skrbno pazil pri pouku. Videl sem, da je gospod katehet tega vidno vesel. Ko je prišel spet čas oddaje knjižic, sem predložil prepisani izvod in dobil pripombo: »Učenec se je poboljšal.« Oče je doma z veseljem podpisal in rekel: »Le glej, da boš vedno boljši.« —

Tega mojega dvojnega knjigovodstva pa je bilo prav kmalu konec. Lepega dne se ustavi gospod katehet ob našem vrtu, kjer sta se z očetom pomenila to in ono. Končno sta prišla tudi name. Stal sem v veži in slišal, ko je gospod katehet rekel, da sem bil v začetku leta nekaj neroden in je to po knjižici tudi sporočil. Oče pa je trdil, da nič ne ve za to.

»Pokličite fanta,« je rekel gospod katehet. Oče pa je povabil gospoda v sobo in tu se je izvršilo, česar sem se vedno bal. Pokazati sem moral vse zapiske, to se pravi — oba zvezka. Drugega izhoda ni bilo več. Vdal sem se, naj bo kar hoče.

Gospod katehet je takoj videl, kako je s stvarjo. Skrivati tega tudi ni bilo več mogoče. Oče je hotel narediti z menoj temeljit obračun, a gospod katehet se je zavzel zame. Branil me je, češ da sem drugače odkritosrčen in naj mi bo za prvič prizanešeno. Temu se je tudi oče vdal. Zagrozil pa mi je, da drugič ne bo šlo tako gladko.

Prav hvaležen sem prejšnjemu gospodu katehetu za to zaščito pred trdo očetovo roko in nikoli ga ne pozabim. Sklenil sem pa že takrat, da takih dvojnih knjigovodstev ne bom več vodil.

Winkler Venceslav

Veliki vlak

*Trije stoli, miza mala —
v sobi puha vlak dirkač.
Peter sam je strojevodja,
sam sprevodnik in kurjač.*

*»U!« in »Čuha! Čuha! Čuha!«
vlak po sobi godrnja,
zdaj v Ljubljano, zdaj v Logatec
strojevodja ga ravna.*

*Morda pa bi šli še dalje
do Berlina in Pariza,
pa je vmes prišla nesreča:
prevrnila se je miza.*

AŠA POŠTA

srečilo, nisem pa imela še poguma, da bi jih poslala.

Prav lepo pozdravljam vse naročnike in naročnice, posebno pa Vas, g. urednik.

Micika Ofak,

učenka III. razr. ljudske šole v Vasi pri Kočevju.

Iz Bele Krajine

Danes Vam pišem prvo pismo ter Vas prosim, da me uvrstite med svoje koticarje. Sem učenka 1. razr. višje ljudske šole v Črnomlju. Opisala Vam bom, kako praznujemo v Beli Krajini vnebohoda ali po domače povedano križevo. Križevo je velik pastirski praznik. Ta dan gredo pastirji radi za živino na pašo, saj vedo, da si bodo privoščili vseh dobrot, ki so posebno zapeljive za želodce. S seboj nesejo dobrega belokranjskega vina in belega kruha. Ker vem, da se tudi Vam cedijo sline po belem kruhu, Vas že sedaj povabim, da pridete drugo leto tudi Vi k nam, da boste skupno z belokranjskimi pastirji obhajali ta pastirski praznik. Da se boste naučili naše belokranjske govornice, Vas povabim, da pridete na trgategv, kjer boste lahko pokusili belokranjski cviček. Prosim Vas, da se vabilu odzovete. Ko pa boste potovali iz bele Ljubljane k nam, Vas opozarjam, da bodite na potovanju pazljivi, ker se lahko zgodi, da se odpeljete na Hrvaško ali pa kam drugam. To se Vam bi črnomaljski otroci smejali. Solski zvonec bo vsak čas zazvonil, zato tudi jaz končam svoje pismo.

Iskreno Vas pozdravlja

Marija Gašperič,

uč. V. r. os. š. v Črnomlju.

Dolenja vas pri Cerknici

Tudi jaz sem naročnica »Vrtca«. Doma sem iz Begunj in sem pri teti v Dolenji vasi. Obiskujem IV. razred v Cerknici. V šolo nimam daleč, samo dobre četrte ure. V šolo hodim rada.

Pri nas je poleti prav lepo. Vas je dolga, po sredini teče potok, ki se imenuje Cerknišča.

Prav veselilo bi me, ako bi v prihodnjem »Vrtcu« čitala te moje skromne vrstice. Sedaj bo pa že zadosti za danes. Se bom še drugič kaj oglasila.

Vas lepo pozdravlja

Marta de Toni,

učenka IV. razreda ljudske šole v Cerknici.

Zupanova jama

Danes Vam napišem prvo pismo. Naročen sem že dve leti na »Vrtec«. Če še niste videli Zupanove jame, jo lahko pridete pogledat. Vsako nedeljo jo prihajajo občudovat iz daljnih krajev. Zupanova jama ima zelo lepe kapnike, ki so vsake vrste. Kapniki imajo razne podobe; zelo lepi so oni, ki zazvonijo, če udarimo po njih. V jami je električna razsvetljava, da se bolje vidi. Na Taboru imamo cerkev, ki so jo sezidali v starodavnih časih naši pradedje. Večkrat so jo napadali Turki. Branili so jo kristjani za obzidjem. V naše kraje je zašel zmaj, ki je imel hudo glavo. Prosili so sv. Jurija za pomoč in je prišel ter mu je odsekal z ostrim mečem glavo; zato so mu obljubili, da mu bodo sezidali lepo cerkev, v kateri ga zdaj proslavljamo vsako spomlad 24. aprila. In sedaj skrbi sv. Jurij še vedno za nas. Dá nam dosti štrukljev, ki so jako dobri. Če ne verjamete, jih pa pridite pokusit, saj nič ne velja.

Kocjan Franc,

učenec IV. razreda ljudske šole,
Ponova vas.

Kako je v Kostelju?

Naša dolina se imenuje Kostelska dolina. Še danes se vidi razvaline starega kostelskega gradu, ki so ga razdejali Francozi. Zgodovina naše doline je zelo zanimiva in Vam jo drugič lahko na kratko opišem, če bo objavljen v »Vrtcu« moj dopis.

V naši šoli nas je mnogo naročenih na »Vrtec«. Vsi ga težko pričakujemo. Jaz ga zelo rada čitam. Tudi uganke sem poskusila reševati. Nekajkrat se mi je že po-